

‘Lijstervlucht’ mogelijk jachtstrategie van Sperwer *Accipiter nisus* en Smelleken *Falco columbarius*

Florian Bijmold

Dat lijsterachtigen, zoals Kramsvogels, Koperwieken en Zanglijsters, op trek in het najaar en als wintergast voor sommige roofvogelsoorten op de menukaart staan, is geen nieuws. Vooral Sperwer en Smelleken weten zo nu en dan een lijster te verschalken. De wijze waarop deze twee behendige jagertjes dat weten te doen is ingenieus te noemen.

In december 2008, op zo’n druilerige zaterdagochtend, zag ik voor het eerst hoe een adult mannelijke Smelleken tussen een groepje Kramsvogels en Koperwieken een Kramsvogel sloeg. Dat ging op een manier die ik nog niet eerder had waargenomen. Op een bouwlandakker in de Noordoostpolder, aan de rand van het Kuinderbos, zag ik een kleine groep lijsterachtigen foerageren, bestaande uit Kramsvogels en enkele Koperwieken. Dit groepje vloog af en toe op en landde zo’n vijftig meter verder in het land. De Kramsvogels en Koperwieken vliegen vaak minder compact als groep bij elkaar, er zit altijd wel wat ruimte tussen de verschillende individuen, wat bijvoorbeeld bij Spreeuwen minder vaak het geval is. Nadat het groepje lijsters voor een tweede keer opvloog, zo’n vijftien meter boven de grond en weer op het bouwland wilden landen, gebeurde het. Zeer laag over de grond zag ik vanuit mijn ooghoek een Smelleken aankomen. De vogel vloog linea recta naar de net opgestegen lijsters. Een paar seconden daarna vloog het smelleken in dezelfde lijn en met ongeveer dezelfde afstand tussen de lijsters mee. Het smelleken maakte dezelfde vleugelslagen als de kramsvogels en koperwieken. De vleugels werden een tiende van een seconde tegen het lijf aangehouden en met een lichte golf beweging in de korte vlucht, manifesteerde de roofvogel zich als een lijster. Ik had zelfs moeite om in die paar seconden voor de uiteindelijke aanval, het Smelleken te herkennen tussen de bijna even grote lijsters. Het Smelleken had zich geïnfiltreerd in de groep van lijsters en die hadden te laat door, dat er een wolf in schaapskleren met hen meevloog. Het Smelleken sloeg na een korte versnelling een Kramsvogel. De twee vogels ploften samen op de grond. Een schermutseling volgde en het duurde meer dan vijf minuten voordat het Smelleken de Kramsvogel had gedood. Ik vroeg me meteen af, of deze kleine valk zich bewust was geweest van zijn grootte ten opzichte van de lijsters. Dat moet haast wel, want waarom ging de vogel zich in de vlucht gedragen als een lijster? Een drieste vlucht van een Smelleken achter een Graspieper of Veldleeuwerik is wezenlijk van een andere orde. Dat gaat langer door en is straf van karakter, zover ik zelf heb kunnen waarnemen. De korte overval met een ‘lijstervlucht’, zo noem ik het maar, is één van de jacht tactieken die een roofvogel kan toepassen en die naar mijn oordeel geen toevalligheid is. Zou het Smelleken deze tactiek ook toepassen bij andere prooivogels, zoals bij groepjes leeuweriken en pie-

pers? Of past het Smelleken deze tactiek exclusief toe bij de jacht op lijsterachtigen in de herfst- en winterperiode?

In het najaar van 2010, het zal eind oktober zijn geweest, toog ik naar het grote en jonge bosgebied het Horsterwold nabij Zeewolde in de Nieuwe polder. Ik had gelezen over de Stille Kern en zijn omvang, een c. 1000 ha groot open bosgebied met waterpartijen en kruidige ruige velden binnen het bosgebied van 4500 ha. Naast de vele aangeplante populieren, essen, wilgen en andere loofhoutsoorten, zijn er ook hagen van meidoorn aangeplant. Dubbele rijen van soms meer dan honderdvijftig meter lang, ingeplant in de vette Flevolandse klei. Deze meidoorns groeien uitbundig en dragen over het algemeen veel bessen. Langs een van de boszomen met meidoorns, miegelde het van de Kramsvogels, vergezeld van Zanglijsters en Koperwieken, die zich over gaven aan de rijpe bessen. Na wat korte en heftige alarm roepjes van Kool- en Pimpelmezen, schoten bijna tegelijkertijd drie Sperwers vanaf boomtophoogte de meidoornhagen in. Op dat moment kon ik een Sperwer volgen tussen de opgeschrikte lijsters. De Sperwer bleek eenzelfde jachttechniek toe te passen als de eerder beschreven lijstervlucht van het Smelleken. De Sperwer hield ook hier de vleugels als een lijster een tiende van een seconde tegen zijn lichaam aan en vloog met de omhoog gekomen wolk lijsters mee, de lijsters hadden echter een paar seconden nodig om te weten dat de Sperwer met hen meevloog. Ineens werden ze verrast toen de Sperwer versnelde en een uithaal deed naar een Kramsvogel. De sperwer miste en de wolk lijsters spatte uit elkaar. De lijsters zochten direct de dekking van de meidoorns en de dichte aanplant van laag bij de grond groeiende struwelen. Direct schoot mij die ervaring in 2008 met het Smelleken te binnen en ik vroeg me af of dit wel een toevalligheid was. Lijsterachtigen op trek uit het noorden van Europa nemen in hun kielzog vaak ook trekkende Sperwers met zich mee. Sperwers observeren hun prooien en weten klaarblijkelijk hoe ze een bepaalde jachtstrategie moeten toepassen per soort. Waarschijnlijk proefondervindelijk en mischien wel afgekeken van soortgenoten.

Sommige roofvogelaars in mijn kennissenkring hebben die karakteristieke 'lijstervlucht' van de sperwer of smelleken wel eens in het verleden gezien, maar hebben daar verder niet zoveel aandacht aan geschonken. Ik ben erg benieuwd of andere roofvogelaars ervaring hebben met dit fenomeen. In de roofvogelliteratuur is het verschijnsel niet onopgemerkt gebleven, al is het nog tevergeefs zoeken in de uitgebreide beschrijvingen van Owen (1932) en Pounds (1936). Ook Rudebeck (1950-51) noemt het nog niet voor Sperwers, maar wel voor Smelleken, tijdens zijn onderzoek naar vogeltrek op Falsterbo: razendsnelle vleugelslag, vleugels naar achteren wijzend, korte glijpauses waardoor vlucht op die van kleine zangvogels lijkt ('perhaps most suggestive of a thrush, but can also be compared to a lark or swallow'). Meinertzhagen (1959) noemt ook vele jachtvluchten met naam en toenaam, echter zonder één enkel geval van imitatie. De valkenier Jack Mavrogordato (1960) is één van de eersten die met een treffende anekdote kwam: '...when I noticed an ungainly flapping bird approaching them, which gave me the mental impression of a lapwing.' 'This isolated instance lends some support to the theory that a Sparrow-hawk will consciously

imitate the flight of some harmless bird of similar size in order to get within striking distance of birds feeding in the open.' Precies, een imitatievlucht – in dit geval van een Kievit - waarmee de Sperwer onopgemerkt een groepje Spreeuwen wist te benaderen en daaruit succesvol een exemplaar wist te grijpen. Jan van Diermen, in een interview met Willy van Strien (2004), meldt jachtvluchten van Sperwers die sterk leken op die van Turkse tortel, gaai, groene specht en lijster: 'Het is buitengewoon frappant. Soms was ik ervan overtuigd een duif te zien, maar door de zender wist ik dat het een sperwer moest zijn. En het mooiste is dat je na zo'n landing géén alarmgeluiden hoort. De zangvogels hebben niets in de gaten.' Rob Bijlsma, tenslotte, noemt imitaties tijdens de jacht door Sperwer van de vlucht van Kievit en Grote Lijster. Ook hij stond versteld van het gemak waarmee je als waarnemer in de luren werd gelegd.

Summary

Bijmold F. 2013. 'Thrush-like' hunting flight of Sparrowhawk *Accipiter nisus* and Merlin *Falco columbarius* as a possible strategy to approach prey flocks unnoticed. De Takkeling 21: 133-135.

In December 2008, a Merlin was heading in a low thrush-like flight towards a small flock of foraging Fieldfares *Turdus pilaris* and Redwings *T. iliacus*. The Merlin was detected only when it had already reached the flock, where it grabbed a Fieldfare after a short pursuit. Its flight had been slightly undulating, with the wings held close to the body for short periods of time, just like a thrush. A similar flight strategy was recorded for a Sparrowhawk, in Autumn 2010, when targeting a flock of thrushes. In this instance, the thrushes were being hunted simultaneously by three Sparrowhawks, which added to the confusion. This bird missed a Fieldfare.

Copying prey flight when hunting had previously been noted for Sparrowhawks by Jan van Diermen (for *Streptopelia decaocto*, *Picus viridis*, *Garrulus glandarius*, *Turdus*), and by Rob Bijlsma (*Vanellus vanellus*, *Turdus viscivorus*). It may be a rather common hunting strategy, albeit rarely described in the ornithological literature.

Literatuur

- Diermen J. van 2004. In: W. van Strien, Een veldleeuwerik imponeert zijn aanvaller met luid gezang. Ornithologen moeten goed opletten. Bionieuws, 29 oktober 2004.
- Mavrogordato J. 1973. A hawk for the bush: 4. Neville Spearman, London.
- Meinertzhagen R. 1959. Pirates and predators: 90-95. Oliver & Boyd, Edinburgh.
- Owen J.H. 1932. The hunting of the Sparrow-hawk. British Birds 25: 238-243.
- Pounds H.E. 1936. Notes on the flight of the Sparrow-hawk. British Birds 30: 183-189.
- Rudebeck G. 1950. The choice of prey and modes of hunting of predatory birds with special reference to their selective effect. Oikos 2: 67-88, 3: 200-231.

Adres: Henric de Cranestraat 112, 8374 KR Kuinre, fbijmold@planet.nl